

"Kvůli tobě přijely tanky."

Počítal jsem se smrtí, vzpomíná signatář textu, který rozčílil okupanty

Jiří Stuchlík. | Foto: Jan Hejl

V květnu 1968 zveřejnili přední českoslovenští vojáci a akademici text, který rozlítl sovětské maršály jako rudý hadr. Vojenské memorandum – historiky označované jako jeden z hlavních důvodů okupace – navrhovalo neslýchané: Československo by si mělo vytyčit vlastní národní zájmy a stát se rovnoprávným partnerem pro Moskvu. Normalizační režim se s jeho třiceti signatáři vypořádal krutě. Všichni byli okamžitě vyhozeni z práce, jejich děti nemohly studovat. "Odvrhli se od nás i naši známí. Když jsme se potkali ve městě, přešli na druhou stranu ulice," vzpomíná jeden z posledních žijících signatářů memoranda Jiří Stuchlík. S hodností plukovníka působil v 60. letech na Vojenské akademii v Brně.

V roce 1968 jste jako jeden z třiceti odborníků podepsal čtrnáctistránkové Vojenské memorandum. Jak jste se podílel na jeho přípravě?

U jeho zrodu jsem nebyl. Zúčastnil jsem jednání o Akčním programu armády. Součástí tohoto jednání bylo i memorandum. Jeden výtisk jsem přivezl do Brna a předal ho náčelníku katedry a on jej dal dalším přátelům a kolegům. Memorandum v té době tedy nebylo obecně známé, protože právě vzniklo.

V memorandu jste navrhovali na tehdejší dobu studené války převratné změny týkající se například suverenity československé armády. Připouštěli jste si důsledky?

Všichni, kteří jsme to v Brně podepsali, jsme to učinili s vědomím, že je to základ, jak by se armáda měla měnit a vyvíjet. Že budou nějaké důsledky, si nikdo nepřipouštěl. Byli jsme prostě přesvědčení, že v zájmu státu i armády je nutno myšlenky z memoranda provést a usilovat o jeho zavedení do života.

V červenci 1968 jste navíc vystoupil na celoarmádní konferenci KSČ v Bratislavě s výbušným projevem, za který se vám režim spolu s podpisem memoranda drsně pomstil. Co bylo jeho podstatou?

První řečníci tam vůbec neřešili problém armády, vykládali o okrajových záležitostech. Neřešili transformaci armády. Po těchto lidech jsem vystoupil s projevem, který se vůči nim vymezil, a bylo jasné, že je průšvih.

Co bylo Vojenské memorandum?

Čtrnáctistránkové Vojenské memorandum z dílny Československých armádních stratégů, diplomatů, sociologů, ekonomů či politologů je historiky považované jako jeden z hlavních důvodů okupace v roce 1968. Jeho na tehdejší dobu neslýchaný obsah rozlítl sovětskou generalitu. Autoři v dokumentu navrhuji proměnu armády a také aby si republika vytyčila vlastní národní zájmy, pro Československo žádali větší suverenitu - rovnoprávné postavení v rámci Varšavské smlouvy. Memorandum podepsalo 30 předních expertů. Podle historiků si zaslouží obrovský respekt a uznání. Toho se jim však nikdy nedostalo.

V hlavní části vystoupení jsem trval na tom, že naše armáda je natolik bojeschopná, aby byla schopná uhájit západní hranici bez přítomnosti sovětských vojsk a abychom prováděli samostatnou zahraniční politiku v rámci koalice socialistických států. To jsem přednesl před ministerským předsedou Černíkem a ministrem obrany Dzúrem a dalšími generály. Po návratu z konference Dzúr požadoval moje propuštění a postavení mimo službu.

Daly vám špičky armády najevo svůj nesouhlas hned?

To vám bylo něco. Lidé mě málem sežrali. Výkřiky "Ty hajzle, kdo tě platí?" byly ty méně agresivní.

Pak následoval 21. srpen a okupace sovětskými vojsky...

Když nás obsadili, byl jsem na dovolené v Jugoslávii. Se ženou a dětmi jsme se vraceli přes Rakousko. Na hranicích nás zastavili. Řadu pohraničnicků jsem učil a znali nejen mne, ale i mé názory a objektivitu přednášek. A tak mi řekli, abychom nejezdili dál, že na mne čekají Sověti. Manželka i já jsme osobně prožili rok 1956 (*maďarské povstání tehdy sovětská armáda krvavě rozehnala a jeho vůdce popravila, pozn. red.*). Věděl jsem, co bude následovat.

Proč jste v Rakousku nezůstali a vrátili jste se do Československa?

Ted' budu osobní. Oba jsme tedy věděli, co nás asi čeká. Žena mi říkala: "Ty jed' zpátky a já pojedu domů s dětmi." To jsem odmítl jednak jako voják, taky bych tím dal argumenty okupantům a jejich nohsledům, a jednak proto, že mi manželka řekla, že chce být doma, až bude její matka umírat. Tak jsme jeli do Československa, ačkoliv jsme mohli zůstat v Rakousku nebo odejít dál. Oba jsme věděli, že bude-li průběh událostí jako v Maďarsku

v roce 1956, že jsem skončil se životem. To pro nás nebyla teorie, ale zkušenosti. Když padlo rozhodnutí, že pojedeme dál, ptal jsem se manželky, jestli bere na vědomí, že bude vdovou. "Ano, ale nechci jí být," odpověděla mi. Vrátili jsme se s vědomím, že se mnou žádné cavyky dělat nebudou.

Po dovolené a vpádu vojsk Varšavské smlouvy jste šel normálně do práce?

Ano. Hlásil jsem se generálu Dočkalovi, náčelníkovi Vojenské akademie. Ten prohlásil, že kvůli mně přijela sovětská armáda. Byl jsem postaven mimo službu a od ministra obrany přišel požadavek, abych byl okamžitě vyloučen z armády. Od 31. srpna jsem nesměl chodit do práce. Obešel jsem v Brně přes sto podniků, všude mě odmítli zaměstnat.

Jak dlouho jste byl bez práce?

Dva roky. Jméno Stuchlík byl v Brně postrach. S odstupem času jsem se dozvěděl, že mě na akademii používali pro studenty jako odstrašující příklad pravicového oportunismu, který poškodil armádu. Manželka byla vyhozena z vysoké školy a musela živit celou rodinu - když všechno poplatila, zbylo jí 50 korun a musela z nich vyjít 14 dní. Pak jsem práci našel úplně náhodou.

Kde to bylo?

Nastoupil jsem do firmy Incotex, kde jsem byl oficiálně zařazen jako výzkumný pracovník. Nesměl jsem dostat víc než 2600 korun měsíčně, to si chodili kontrolovat. Ve skutečnosti jsem dělal děvečku pro všechno. Prodával chemické přípravky pro firmu Lachema, dělal inventarizace, dohlížel na stavební práce, sháněl kopáče na stavby, sepisoval směrnice a podobně. Přesto jsem byl řediteli velmi vděčný, že mě zaměstnal.

Problémy měly i vaše děti.

Syna vyhodili z experimentálního gymnázia v Brně a vrátili ho na základní školu. V Brně pro něho nebyl žádný učební obor. Z náhodné informace, že v Plané nad Lužnicí se otevřel učební obor s maturitou, jsem zkusil štěstí. Vyučil se, odmaturoval jako nejlepší učeň ministerstva průmyslu a vítěz dělnické mládeže.

Pak přišla na řadu dcera, ta nemohla dokončit ani devítiletku. V osmé třídě jí řekli, že musí končit. Nebylo možné pro ni v Brně sehnat školu, nesměla tu zůstat. Nastoupila na učení do Kunštátu, spala na půdě, kam lezla po žebříku, a chodila na záchod na hnojiště.

Kdo je Jiří Stuchlík?

Šestaosmdesátiletý Jiří Stuchlík v době Pražského jara působil jako odborný asistent katedry letectva a operačního umění Vojenské technické akademie v Brně. S hodností plukovníka se zabýval hlavně mezinárodním právem válečným. Po podepsání Vojenského memoranda a přednesení projevu na celoarmádní konferenci v Bratislavě v roce 1968 byl vyhozen z armády, dva roky nemohl sehnat práci. Jeho dětem režim zakázal studovat. V roce 2014 Vyznamenání Zlaté lípy ministra obrany. Jiří Stuchlík je jeden z posledních žijících signatářů Vojenského memoranda.

Odvrhli se od nás i naši známí. Dřív si děti kolegů s našimi dětmi hrály, pak ze dne na den konec. Zavírali je doma, když zjistili, kdo na ně zvoní. Když jsme se potkali ve městě, přešli na druhou stranu ulice, aby nemuseli říct ani dobrý den.

Po akademii prý koloval papír, který musel každý podepsat - že se mnou nesouhlasí, že mne nezná anebo s celou rodinou přerušil veškeré styky.

Setkal jste se někdy s těmito lidmi po revoluci, když tahle doba odezněla?

Jeden z těch všiváků za mnou přišel a podával mi ruku. Řekl jsem mu: "Poslechni, nezlob se, ale já jsem si už dneska ruce myl." V mléčném baru jsem jednou potkal generála Maška (*bývalý rektor Vojenské akademie v Brně, normalizační poslanec, pozn. red.*), který byl po okupaci hnacím motorem proti mně na akademii. Řekl jsem mu, že já být na jeho místě, chodil bych kanalizací.

Co vám na to řekl?

Nic. Usmál se, vzal si mléko a šel.

Měl jste problémy také s StB?

Ze Státní bezpečnosti chodili za mým ředitelem každý měsíc.

Jednou jsme také na stole v našem bytě objevili malou hromádku písku. Říkali jsme si, kde se tady vzal. Estébáci přes sousedku nad námi vyvrtali strop a štěníci strčili do lustru. Tak jsem jim ji zničil.

Za ta léta utlačování vás i rodiny, litoval jste někdy, že jste podepsal memorandum nebo pronesl projev v Bratislavě?

Blázníte? Mnohokrát byly tlaky, abych podpis u memoranda a svá vystoupení v Brně a v Bratislavě odvolal. Jednoho dne se mne syn ptal, zda jsem odvolal. Bylo mu jedenáct let. Když jsem odpověděl, že ne, řekl: "To je dobře. Pak bych tě už neměl rád." Může existovat silnější důvod neodvolat? Ráno se holím a nemusím zvracet.

Pral jsem se o tuto zemi a dostal jsem po hubě od lemplů, kteří ji ničili. Můžu si naříkat jen na to, že jsem měl natolik funkční hlavu, že jsem řadu věcí dokázal domyslet. Že kolem mě byla taková spousta zlých a neschopných lidí, to jsem ale tehdy nedomyslel.